

KAROLIINA JARENKO & JENNI KANKKUNEN

Kohti

tuumma

SISÄLLYS

LIIKE KOHTI OIKEAA SUUNTAA	10
LUKIJALLE	14
KIRJAN KOLME OSAA	15
TYÖMINÄN NYKYTILA	15
SEURAAVA URATAVOITE	16
SEURAAVAN URATAVOITTEEN TOTEUTUS	17
MIHIN TILANTEISIIN KIRJA SOPII?	18
VINKKEJÄ KETTERÄN URAKEHITYKSEN MATKALLE	19

OSA I TYÖMINÄN NYKYTILA

OMAN OSAAMISPROFIILIN KARTOITTAMINEN	26
OSAAMINEN	28
HARJOITUS 1: AMMATILLINEN KASVUPOLKU JA SEN MERKKIPAALUT	29
KITEYTYS: KOLME VAHVINTA OSAAMISTASI	31

VAHVUUDET JA HEIKKOUEDET	33
HARJOITUS 2: KOHOKOHDAT JA EPÄONNISTUMISET	34
HARJOITUS 3: VAHVUUSSANAPILVI	38
HARJOITUS 4: VAHVUUDET TOISTEN SILMIN	39
KITEYTYS: MISSÄ OLET HYVÄ?	43
OMAN MOTIVAATIOPROFIILIN MÄÄRITTÄMINEN	44
MOTIVAATIO	45
HARJOITUS 5: KARTTA OMAN MOTIVAATION LÄHTEILLE	46
KITEYTYS: MISTÄ TEKEMISESTÄ PIDÄT JA MISTÄ ET?	51
KIINNOSTAVAT ILMIÖT, PÄÄMÄÄRÄT JA ONGELMAT	52
HARJOITUS 6: KIINNOSTAVAT ILMIÖT	53
HARJOITUS 7: PÄÄMÄÄRÄT JA KYSYMYKSET	54
KITEYTYS: MITKÄ ILMIÖT JA PÄÄMÄÄRÄT KIINNOSTAVAT SINUA?	56
OMAN TYÖN RAJAT	57
HARJOITUS 8: REUNAEDOT JA RAJOITUKSET	58
ARVOT	59
HARJOITUS 9: ONNELLISUUS JA YLPEYDEN KOKEMUKSET	60
HARJOITUS 10: TÄRKEIMMÄT ARVOT	62

OMAN METATAITOPROFIILIN MÄÄRITTELEMINEN	66
OPPIMISKYKY	69
HARJOITUS 11: KETTERÄN OPPIJAN TESTI	70
MUUTOSKYVYKKYYS ELI RESILIENSSI	73
HARJOITUS 12: MUUTOSKYVYKKYYSTESTI	74
TEHTÄVÄNHALLINTATAIDOT	77
HARJOITUS 13: TEHTÄVÄNHALLINTATAITOJEN TESTI	78
VUOROVAIKUTUSTAITOJEN TESTI	81
HARJOITUS 14: VUOROVAIKUTUSTAITOJEN TESTI	82
AJATTELUTAIDOT	85
HARJOITUS 15: AJATTELUTAITOJEN TESTI	87
KITEYTYS: METATAIDOT	90
YHTEENVETO: KUINKA MIELEKÄSTÄ TYÖELÄMÄSI ON TÄLLÄ HETKELLÄ?	91
HARJOITUS 16: LOISTEYMPYRÄ	92
KITEYTYS: TYÖMINÄ TÄNÄÄN	94

OSA 2

SEURAAVA URATAVOITE

MAHDOLLISUUKSISTA VAIHTOEHDOKSI	100
MAHDOLLISUUSAVARUUDEN OIVALTAMINEN	101
HARJOITUS 17: IDEOISTA VAIHTOEHDOKSI	102
HARJOITUS 18: AVAAVAT KYSYMYKSET	104
HARJOITUS 19: SCAMPER-MENETELMÄ	108
HARJOITUS 20: KYSY KAVERILTA	110
TYÖN TEKEMISEN MUODOT	112
HARJOITUS 21:	
SUHTAUTUMINEN ERILAISIIIN TYÖN TEKEMISEN MUOTOIHIN	113
TAVOITTEEN VALINTA	115
VAIHTOEHTOJEN RAJAAMINEN	116
HARJOITUS 22: VAIHTOEHTOJEN RAJAAMINEN	116
VAIHTOEHTOJEN ARVIOINTI	118
HARJOITUS 23: ARVIOINTI LOISTEYMPYRÄN AVULLA	118
ULKOISTEN TEKIJÖIDEN ARVIOINTI	120
HARJOITUS 24: VANHA KUNNON SWOT	122
VALINTA	127
VALITUN TAVOITTEEN JALOSTAMINEN	130
HARJOITUS 25: URATAVOITEKANVAASI	131
YHTEENVETO: SOPIMUS SEURAAVAN URATAVOITTEEN TOTEUTTAMISESTA	142
SOPIMUS: SEURAAVAN URATAVOITTEEN TOTEUTTAMINEN	145

OSA 3

SEURAAVAN URATAVOITTEEN TOTEUTUS

LIIKAHDUSPROJEKTIT	148
MIKÄ ON LIIKAHDUSPROJEKTI?	150
LIIKAHDUSPROJEKTIT AIKAJANALLA	152
LIIKAHDUSPROJEKTIN SUUNNITTELU	156
LIIKAHDUSPROJEKTIN TOTEUTUS	160
LIIKAHDUSPROJEKTIN PURKU JA OPIT JATKOON	161
MATKAN SIJOITTAMINEN KALENTERIIN	163
AIKAJANAN TARKENTUMINEN KUUKAUSILLE	165
VIIKKONÄKYMÄN VOIMA	167
KUUKAUDEN PURKU JA JATKUVA PARANTAMINEN	171
TOTEUTUSSIVUT	177
KUUKAUSISIVUT	178
LIIKAHDUSPROJEKTIEIN SUUNNITTELU- JA PURKUPOHJAT	250
TEHDYN MATKAN POHDINTA ELI REFLEKTIO	290
LOPPUSANAT	293
KIITOKSET	294
LÄHTEET	296

LIIKE KOHTI OIKEAA SUUNTAA

Miksi tämä kirja juuri nyt? Maailma on epävarmempi ja muuttuu nopeammin kuin koskaan. Viime vuosi on osoittanut, että työnteko ja työnteon tavat ovat alttiita monenlaisille muutoksille. Tutkimusten mukaan 30–70 prosenttia osaisestamme vanhenee lähivuosien aikana. Jokaisen työ tulee siis muuttumaan – osalla enemmän, osalla vähemmän. Merkittäviä syitä ovat automatisaation ja digitaalisten työvälineiden käytön lisääntyminen. Tämä johtaa jopa tiettyjen työnkuvien poistumiseen kokonaan.

Saamme kumpikin katsella suomalaisen työelämän muuttumista paraati-paikalta, myrskyn keskiöstä mutta helikopteriperspektiivistä. Näemme, miten murros tapahtuu työpaikka työpaikalta ja miten ihmiset joko kukoistavat tai kuihtuvat sen ikeessä. Noin viidennes työntekijöistä porskuttaa onnellisena menemään. Verkostomainen ja itseohjautuva toimintatapa sopii heille luontevasti. Noin viidennes työntekijöistä on lähes pudonnut keltasta. Joko asia tunnustetaan ääneen tai siitä vaietaan, mutta kaikki ympärillä olevat tunnistavat, että nämä ihmiset ajattelevat ja toimivat vanhan maailman tavoilla ja loittonevat koko ajan enemmän nykyhetkestä. Loput kolme viidennestä tarvitsevat tukea ja työkaluja uusien toimintatapojen ja ajatusten omaksumiseen, mutta heillä on

LIIKE KOHTI OIKEAA SUUNTA

kaikki edellytykset pärjätä ja menestyä. Tämä vaati merkittäviä panostuksia niin yhteiskunnalta, yrityksiltä kuin yksilöiltäkin, sillä meillä ei ole varaa menettää yhtään enempää ihmisiä tulevaisuuden työelämästä.

Nykypäivän tärkeimpiä toimintamalleja ovat jatkuva liikkeessä pysyminen, uuden oppiminen ja seuraavaa suuntaa kohti meneminen. Toisista tämä tuntuu aluksi hankalalta ja rasittaa sekä kognitiivisesti että psyykkisesti, sillä liike sisältää epävarmuutta ja pyytää olemaan lukitsematta asioita. Lähitulevaisuus täsmentyy pikkuhiljaa edessämme, ja kaukaisempi tulevaisuus on lähinnä suunta vain. Tällainen epämääräisyys voi ahdistaa, jos ihmisellä ei ole vahvaa tunnetta siitä, että hän on tekemässä oikeita asioita, elää elämäänsä haluamallaan tavalla ja menee kohti asioita, jotka vetävät puoleensa. Vahva toimijuuden kokemus ja sisäisestä motivaatiosta kumpuavat valinnat ovat turvan tunteen perusta uramuutoksessa.

Työn murros synnyttää uusia keinoja ja muotoja työn tekemiseen. Samalla kun vapaus ja itseohjautuvuus työelämässä lisääntyvät, myös yrittäjyys innostaa entistä enemmän työnteon muotona. Yhdistelmäurat lisääntyvät kaikilla aloilla ja kaikissa työtehtävissä. Yhdistelmäurilla tarkoitetaan erilaisten työurien yhdistelmää: esimerkiksi lentoemäntänä päätoimisesti työskentelevä voi tehdä oman yrityksen kautta asiakaskohtaamiseen liittyviä koulutuksia. Sivutoiminen yrittäjyys antaa myös mahdollisuuden kokeilla oman idean siipiä ja rakentaa uutta uraa vanhan rinnalle. Yhdistelmäurilla on merkittävä rooli koko kansantalouden kasvussa, sillä ne mahdollistavat uudenlaisia urapolkuja muuttuvassa työelämässä.

Nyt ja tulevaisuudessa urat eivät ole valmiita joenuomia, joissa vesi virtaa ennalta määritetyllä tavalla. Työurat ovat ennemminkin uusia ainutlaatuisia polkuja, joita raivaamme oman osaamisemme ja mielenkiinnon kohteidemme johdattamina. Uusia polkuja tarvitaan yhä enemmän, koska kenelläkään ei ole selkeää tietoa siitä, minkälaiseksi työelämä ja sen mahdollisuudet muodostuvat. On olemassa lähinnä arvioita siitä, miten teemme työtä, minkälaisia uusia ammatteja syntyy ja kuinka paljon digitalisaatio muuttaa työtä. Täten jatkuva oppiminen, uteliaisuus ja kokeilut ovat välttämättömiä oman uran johtamisessa.

KOHTI

Kokeilujen kautta eteneminen on tullut tutuksi monella työpaikalla. Niin tehdään tuote- ja palvelukehitystä ja kehitetään sisäisiä toimintatapoja. Kokeilujen avulla Suomen kouluissa opetellaan toteuttamaan uutta opetussuunnitelmaa, ja nostettiinpa tämä toimintamalli jopa vuoden 2015 hallitusohjelmassa yhteiskunnan uudistamisen menetelmäksi. Tämä kirja tuo kokeilut urakehityksen kontekstiin.

Uramuutoksiin sisältyvä riski on yleisin syy siihen, miksi ihmiset jäävät työhönsä, vaikka se ei enää tunnu mielekkäältä tai tarjoa tarpeeksi haasteita. Vanha työ takaa leivän pöytään ja maksaa laskut. Tutussa työssä oma osaaminen riittää ja työn tylsät puolet ovat tuttuja. Uskaltaako uuden takia riskeerata kaikkea? Tällaiseen eläkevirka-ajatukseen tuodittautuminen on nykyisin suurin työttömyysriski. Sen lisäksi, että jatkuva liike pitää mielen valppaana uudelle, se auttaa myös isompien myrskyjen käsittelyssä ja jälleen jaloilleen pääsemisessä.

Kokeilut eivät ratkaise uramuutoksiin liittyviä haasteita kokonaan, mutta ne vähentävät merkittävästi muutoksiin sisältyviä epävarmuustekijöitä. Kokeilujen avulla saadaan tietoa siitä, miltä uusi työ voisi tuntua käytännössä ja olisiko se oikeasti niin mukavaa kuin kuvitelmassa. Kokeilemalla pääsee testaamaan, riittääkö oma osaaminen ja mitä pitäisi oppia lisää. Kokeilut antavat myös tietoa siitä, miten ympäristömme suhtautuu pyrkimyksiimme ja minkälainen versio unelmastamme voisi lähteä toteutumaan. Kokeilut tuovat myös varmuutta, ja kuin salaa ne kuljettavat meitä lähemmäs unelmaamme. Muutokset sisältävät aina hypyn tuntemattomaan, mutta kokeilujen ansiosta loikkaa voi pientää reippaasti.

Tämä kirja on suunniteltu jokaiselle työikäiselle työkaluksi oman uran johtamiseen. Ymmärrämme, että tavoite on mahtipontinen, sillä työikäisten tilanteet vaihtelevat valtavasti. Yksi näkee edessään omalle ammatilleen tai nykyiselle työnkuvalleen perinteisen hierarkkisen etenemisen polun, toinen taas haaveilee harppaavansa askeleen eteen ja kolme sivulle. Kolmas unelmoi kokonaan uudesta ammatista. Neljäs ei tiedä, mistä hän voisi unelmoida, mutta ei ole onnellinen nykytilanteessakaan. Viides on irtisanottu eikä jaksa edes nousta sängystä ylös.

LIIKE KOHTI OIKEAA SUUNTA

Yhteistä kaikille on kuitenkin se, että erilaiset tilanteet ovat läsnä suomalaisessa työelämässä. Perinteiset urapolut murtuvat, kun palvelut, tuotteet, organisaatiot ja toimintatavat muuttuvat vinhaa vauhtia. Meiltä kaikilta vaaditaan uskallusta raivata uusia reittejä, kokeilla erilaisia asioita ja kulkea kohti tuntematonta oman osaamisemme äärirajoilla. Odotukset ovat sen verran kovat, että ainoa keino pärjätä ja menestyä on tehdä itselleen mielekkäitä asioita. Sen takia tämä kirja lähtee liikkeelle itsetuntemuksen lisäämisestä: omien motivaatiotekijöiden paikantamisesta ja itseä kiinnostavien ilmiöiden määrittämisestä. Lähdemme ensin avaamaan ja sitten rajaamaan mahdollisuusavaruutta. Lopulta valitsemme etenemissuunnan. Tämä lähestymistapa pätee kaikenlaisiin työelämän tilanteisiin ja murroskohtiin.

Yksilön urakehityksen lisäksi tämä kirja on myös työkalu työyhteisöille. Kun organisaatiot alkavat muistuttaa yhä enemmän elävää, jatkuvasti itseään uudistavaa organismia, työnkuvat muuttuvat jatkuvasti. Tarkoista tehtävä- ja osaamistarvelistauksista luovutaan, ja tilalle tulevat päivittyvät roolitukset, vastuut ja tavoitteet. Osaamisen johtaminen muuttuu oppimisen johtamiseksi: yksilöiden ja työyhteisöjen ketterän ja omatoimisen oppimisen tukemiseksi ja synkronoimiseksi. Tarvitaan rakenteita, jotka ohjaavat oppimaan. Tarvitaan käytänteitä, joilla osaamista jaetaan. Ja tarvitaan työkaluja, jotka auttavat yksilöitä rakentamaan itselleen mielekkäitä tulevaisuuskuvia ja liikkumaan niitä kohti – joko oman organisaation sisällä tai niiden ulkopuolella. Mahdollisuus itsensä kehittämiseen on yksi tärkeimpiä työntekijöitä sitouttavia tekijöitä. Mikäli sitä tukevia toimintamalleja rakennetaan, organisaatio kehittyy ja oppii ketterästi. Tämä kirja on yksi sellainen työkalu.

LUKIJALLE

Kirjan tavoitteena on auttaa sinua lisäämään ymmärrystä itsestäsi sekä siitä, mitä toivot työltäsi. Se tukee sinua tavoitellessasi itsesi näköistä työuraa. Uskomme, että kirjan avulla sinulle syntyy useita ideoita mahdollisista suunnista, joihin voit lähteä viemään työuraasi. Ennen käytäntöön viemistä eri vaihtoehtoja on tärkeä peilata niin omiin sisäisiin tekijöihin kuin ulkoiisiin mahdollisuuksiinkin. Näin kirkastuu suunta, jota haluat tavoitella ja jonka toteutusta markkinavoimat tukevat. Tämä kirja sparraa ja valmentaa sinua, mutta konkreettiset askeleet sinun täytyy ottaa itse. Vasta sitten asiat oikeasti muuttuvat.

Kirja antaa sinulle työkalut kulkea tästä hetkestä seuraavaan askeleeseen työurallasi. Seuraava askeleesi voi hämmöittää edessäsi jo melko täsmällisenä, ja sinne pääseminen voi olla melko suoraviivainen prosessi. Vaihtoehtoisesti unelmasi voi siintää hattarana taivaanrannassa ja täsmentyä vasta matkan varrella. Käytä tätä kirjaa itsellesi sopivalla tavalla. Voit hyvin hypätä jonkin osan tai tehtävän yli, jos se tuntuu turhalta. Jos tavoitteesi on jo kirkas etkä halua sitä sen kummemmin enää pohtia, voit käyttää kirjaa vain toteutukseen. Voit myös hyödyntää vain kirjan alkuosaa lisätäksesi itsetuntemustasi. Kun hyödynnät kirjaa kokonaisuudessaan, rakennat ensin kokonaiskuvan tämän hetken työminästäsi ja etenet oivallusten, valintojen ja käytännön toteutuksen kautta kohti seuraavaa uratavoitettasi.

LUKIJALLE

Teosta ei ole tarkoitettu ahmittavaksi yhdeltä istumalta, vaan käsitellyt teemat vaativat aikaa ja pohdintaa. Etsi rohkeasti lisätietoa aiheista, työtehtävistä ja uravaihtamista, joita pohdit ja jotka kiinnostavat sinua.

Kannustamme myös käyttämään kirjaa yhdessä muiden ihmisten kanssa. Saat varmasti paljon enemmän irti matkastasi, jos hyödynnät kavereitasi, vanhempiaisi, työkavereitasi, entisiä ja nykyisiä lähijohtajiasi ja ammatillisia sparrauskavereitasi asioiden pohtimisessa. Voi olla mielenkiintoista keskustella kirjasta opintopiirimäisesti eri ammateissa ja tilanteissa olevien henkilöiden kanssa. Ehkäpä perustat opintopiirin työpaikallekin tukemaan ketterää oppimista, itseohjautuvuutta ja itsensä johtamisen taitojen kehittymistä. Tärkeintä on, että hyödynnät kirjaa juuri niin kuin itse koet tarpeelliseksi.

KIRJAN KOLME OSAA

TYÖMINÄN NYKYTILA

Ensimmäisessä osassa kirkastetaan, mitä tällä hetkellä tarjoat työelämälle ja mitä itse työelämältä odostat. Saat vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Minkälaista osaamista sinulla on ja minkälainen kasvupolku sinulla on ollut?
- Mitkä ovat vahvuutesi ja missä haluat kehittyä?
- Mitkä asiat ovat sinulle tärkeitä omassa työssäsi?
- Mistä asioista sytyt työnteossa ja mitkä asiat tuntuvat epämiellyttäviltä?
- Mitä ilmiöitä seuraat ja minkälaiset päämäärät ovat sinulle tärkeitä?
- Minkälaisia yleisiä työelämätaitoja eli metataitoja sinulla on?

KOHTI

- Minkälainen oppija olet?
- Miten elät muutoksessa?
- Miten tehokkaasti osaat toimia?
- Miten toimit yhdessä toisten kanssa?
- Minkälaiset ajattelutaidot sinulla on?

Nämä eri näkökulmat muodostavat kokonaiskuvan lähtötilanteestasi. Tämän osan jälkeen sinulla on vahvempi ymmärrys siitä, mitä kaikkea pystyt tarjoamaan työelämälle ja osaat myös pukea sen paremmin sanoiksi.

SEURAAVA URATAVOITE

Toisessa osassa hiotaan seuraava uratavoitteesi. Voi olla, että sinulla on jo melko selvä mielikuva siitä, tai ehkäpä päässäsi leijailee erilaisia ajatuksia, jotka vaativat työstöä kirkastuakseen. Oli tilanteesi minkälainen tahansa, tämä osa kuljettaa sinut kohti seuraavan uratavoitteen valintaa. Ideoit ja oivallat ensin erilaisia vaihtoehtoja, peilaat niitä vasten omia arvostuksiasi ja työmarkkinan realiteetteja ja näiden pohjalta rakennat itsellesi tulevaa suuntaa. Osan päätteeksi sinulle on muodostunut näkemys seuraavasta uratavoitteestasi. Repussasi on myös monta muuta ideaa, joihin voit palata myöhemmin.

Tämän jälkeen pääset jalostamaan valittua uratavoitetta pohtimalla sen tuomaa arvoa sekä itsellesi että muille tahoille, kuten asiakkaille, työnantajalle ja yhteistyökumppaneille. Sinulle kirkastuu myös oma tarpeesi kehittyä ja oppia uutta. Teet sopimuksen itsesi kanssa tavoitteen saavuttamiseksi. Lopulta sinulla on selkeä tahtotila, jota kohti kulkea.

SEURAAVAN URATAVOITTEEN TOTEUTUS

Tässä kirjassa hyödynnetään ketterästä ohjelmistokehityksestä tuttuja sprinttejä eli pyrhdyksiä etenemiseen. Kutsumme näitä pyrhdyksiä liikahdusprojekteiksi. Liikahdusprojektit edistävät uratavoitteesi saavuttamista pienin askelin tai ne voivat olla kokeiluja, joissa maistelet tavoitettasi käytännössä. Pienten askelten taktiikassa on monia hyötyjä. Ne vievät sinua eteenpäin uuvuttamatta sinua liikaa. Nopeat voitot ovat tehokas keino pitää motivaatiota yllä ja lisätä itsetuntoa. Pienten askelten taktiikka mahdollistaa myös sen, että pystyt täsmentämään ja tarvittaessa muuttamaan kurssia, jos se näyttää tarpeelliselta. Ohjaamme sinut tarkastelemaan tekemistäsi ja oppimaan siitä koko ajan.

Kirjan toteutusosa on rakennettu yhdeksän kuukauden pituiseksi. Tämä sen takia, että moni asia vaatii kehittyäkseen ja toteutuakseen useamman kuukauden ja toisaalta yhdeksän kuukauden aikana voi ottaa isojakin askeleita uralla ja elämässä. Voi kuitenkin olla, että sinun ura-askeleesi toteutuu jo parissa kuukaudessa tai sitten se vie pidempään kuin yhdeksän kuukautta. Tarkoitus on, että kirjan avulla saat sysäyksen oman tavoitteesi aktiiviseen johtamiseen ja löydät oman tyyliä urasi johtamiseen tämän kirjan avulla. Jos ura-askeleesi ottaminen jatkuu vielä valmiiden kuukausipohjien loputtua, voit yksinkertaisesti monistaa niitä lisää ja sujauttaa kirjan väliin.

Lopussa on vielä koko prosessin purku. Se on tärkeä, jotta saat tekemäsi matkan myös henkisesti päätökseen ja olet valmis aloittamaan uuden, kun sen aika tulee. Se ohjaa sinut pohtimaan, mitä kaikkea olet oppinut matkan varrella ja mitä aiot tehdä seuraavaksi. Muista siis hypätä loppuun myös siinä tapauksessa, että prosessisi tulee päätökseen hyvissä ajoin ennen kuukausisivujen loppumista.

MIHIN TILANTEISIIN KIRJA SOPII?

Tässä muutamia tilanteita, joissa kirja toimii sparraajana ja käytännön apuvälineenä:

- Olet ollut pitkään työelämässä ja tehnyt työtä tietyssä yrityksessä, toimialalla tai osaamisalueella. Pohdit, mitä tekisit seuraavaksi: ottaisitko isomman askeleen kohti uutta tai siirtyisitkö hybridiuralle?
- Työtehtäväsi ovat päättyneet ja olet uuden edessä. Pohdit, miten tästä eteenpäin ja mihin suuntaan sinun kannattaisi lähteä kulkemaan.
- Olet juuri valmistunut tai valmistumassa. Pohdit, miten siirryt työelämään, minkälaisissa organisaatioissa viihdyt ja voisit kehittyä sekä mitkä asiat sinua kiinnostavat.
- Sinulla on mielenkiintoinen työtehtävä, mutta sinusta tuntuu, että jotain puuttuu. Pohdit, miten saisit tuunattua omasta työelämästäsi vieläkin paremman.
- Haluat edetä organisaation sisällä uusiin tehtäviin. Pohdit, mitkä voisivat olla mahdollisia uusia tehtäviä ja mielenkiintoisia teemoja ja miten voisit aktiivisesti edistää haluamaasi suuntaa.
- Sinulla on pitkä työura takana, ja olet kerryttänyt valtavasti osaamista vuosien aikaan. Pohdit, onko olemassa uutta tapaa, jolla voisit hyödyntää omaa osaamistasi työelämässä vai onko jo eläkepäivien aika. Pohdit myös, millä keinoin voisit yhdistää nämä.
- Haluat oppia tuntemaan itsesi paremmin, jotta voit arvioida mahdollisuuksiasi työurallasi oikeista lähtökohdista.
- Lähijohtajana tai liiketoimintajohtajana haluat tukea organisaatiotasi kohti vahvempaa itsetuntemusta ja itseohjautuvuutta. Pohdit, miten voisit pe-

rinteisten vuosittaisten kehityskeskustelujen sijaan tuoda ura-asiat kiinteäksi osaksi yksilöiden johtamisen arkea. Pohdit myös, miten voisit kannustaa yksilöitä miettimään näitä asioita ja miten voisitte keskustella ilman, että se tuntuisi arvioinnilta vaan olisi enemmänkin yhteistä oivaltamista ja dialogia.

- Henkilöstöjohtamisen ammattilaisena haluat tukea organisaatiotasi kohti parempaa ymmärrystä omasta osaamisestaan ja vahvuuksistaan tai haluat rakentaa yhteistä arvopohjaa. Pohdi, mikä voisi olla yhteinen työväline koko organisaatiolle näiden asioiden edistämiseen.

VINKKEJÄ KETTERÄN URAKEHITYKSEN MATKALLE

Vielä ennen hihojen käärimistä ja omaan uraasi syventymistä esittelemme muutamaman käytännön vinkin, jotka on hyvä pitää mielessä, kun lähdet suuntaamaan työelämäsi uusille urille.

LÖYDÄ PALAVA HALU. Oppimisen tarve on nykyisin jatkuvaa ja nopeaa. Jotta ihminen pystyy tähän, hänen on tehtävä ja kehitettävä asioita, jotka ovat hänen sydäntään lähellä ja motivoivat. Tällöin niiden kehittämiseen on palava halu ja oppimiseen on valmis panostamaan. Tekemisen jäljessä ja nopeudessa näkyy, onko motivaattori jokin ulkoinen tekijä vai kumpuaako motiivi omasta halusta ja kiinnostuksesta aiheeseen. Käytä aikaa niiden asioiden kirjastamiseen, jotka saavat sinut syttymään. Tämä on tärkein vaihe oman uran johtamisessa, ja se vaikuttaa koko ura-askelprosessiisi.

KOHTI

OTA OSAKSI ARKEA. Ota urasuunnittelu kiinteäksi osaksi arkeasi. Raivaa sille aikaa kalenteristasi ja ajatuksistasi. Hyvä keino on pitää esimerkiksi uratuumaushetki kuukausittain ja merkitä ne jo etukäteen kalenteriin. Kenellekään seuraava suunta ei kirkastu hetkessä, vaan se rakentuu ajatus kerrallaan. Anna ajatusten muhia, kerää tietoa ja leikittele eri vaihtoehtoilla. Muutos on jatkuvaa ja ketterää. Osaajana et koskaan tule valmiiksi, mutta voit itse määrittää suunnan, missä asioissa haluat kehittyä.

KIRJOITA. Ensimmäinen askel ajatuksista ja ideoista kohti muutosta on asioiden kirjoittaminen. Samalla tavalla kuin to do -listat jäsentävät omaa tekemistä niin myös ura-ajatusten kirjaaminen konkretisoi ajatuksia. Näin niitä on helppo lähteä rikastuttamaan ja niihin on helppo palata myöhemmin.

TEE. Niin kauan kuin suunnittelu on pelkkiä ajatuksia, mikään ei muutu. Vastatekeminen ja kokeileminen saavat muutosta aikaan. Älä myöskään pelkää käytännön tekoja. Sinun ei tarvitse etukäteen tietää, vievätkö ne oikeaan suuntaan. Se selviää vasta tehdessä. Muista: kokeiluissa ei ole epäonnistumisia, vaan niissä on vain ajatusten kokeilua käytäntöön ja oppimista. Kokeilut siis vähentävät merkittävästi epäonnistumisia. Mitä enemmän kokeilet, sitä suurempi todennäköisyys sinulla on onnistua! Ei tarvitse ottaa valtavaa harppausta, vaan pienistä teoista voi rakentua haluamasi muutos.

PUHU. Hyödynnä ympärilläsi olevia ihmisiä. Kerro uraasi liittyvistä pohdinnoista, kysy näkemyksiä ja neuvoja sekä tutuilta että henkilöiltä, joiden tekeminen vakuuttaa sinut. Puhumalla opit itse ja jäsennät koko ajan suunnitteluaasi uudella tavalla. Sinun ei kannata mieltä, kehtaatko kysyä tai vaivaatko suotta henkilöä, jolta pyydät mielipidettä. Ihmiset ovat otettuja, kun heidän mielipidettään kysytään. Tee urasuunnittelustasi julkista, sillä niin luot omalla panoksellasi urajohtamisen kulttuuria, jossa työ ja oma oppiminen ovat avoimesti mukana keskeisinä keskusteluaiheina.

AIKATAULUTA. Tämä auttaa niin asioiden suunnittelussa kuin toteuttamisessakin. On tärkeää huomioida muut aikaa vievät asiat urasuunnittelussa. Kuinka paljon pystyt kokeilemaan ja viemään ajatuksiasi käytäntöön? Mihin mennessä haluat saada asioita tapahtumaan, ja mitä se vaatii? Pyri ottamaan realistisesti huomioon myös muut asiat, jotka tarvitsevat huomiotasi ja panostustasi. Tyypillisesti arvioimme aina vaadittavan ajan liian optimistisesti. Hyödynnä lukujärjestyksiä, projektisuunnitelmia ja tehtävähallinnan sovelluksia. Helppo tapa on lähteä kokeilemaan aikataulutusta ja oppimista tämän kirjan kolmannessa osassa olevan kalenterin avulla.

PYSÄHDY. Aika ajoin on hyvä pysähtyä miettimään, minkälaisia askeleita ja kokeiluja olet tehnyt kehittyäksesi urallasi ja mitä olet niistä oppinut. Ovatko nämä vahvistaneet suuntaasi, karsineet vaihtoehtoja, opettaneet tärkeitä asioita itsestäsi, herättäneet kipinän syventyä johonkin tekemiseen tai aiheeseen syvemmälle? Opimme koko ajan, mutta oppimista on vaikea havainnoida, ellei pysähdy. Voit myös hyödyntää muita ja kysyä heiltä, miten tekemisesi on muuttunut heidän mielestään.

OLE ARMOLLINEN ITSELLESI. Tilanteet uralla ovat hyvin erilaisia. Yhdellä työsuhde voi päättyä irtisanomiseen, jolloin huoli liittyy oman itsensä lisäksi koko perheen toimeentuloon. Toisella taas on takana pitkä ura tietyn tyyppisessä tehtävässä ja nyt halu uudistua ja saada takaisin motivaatio ja innostus työntekoon. Kolmannella osa nykyisistä tehtävistä korvataan automatisoiduilla prosesseilla seuraavan kahden vuoden kuluessa ja on tarve keksiä jotain tämän osan tilalle. Sinun tilanteesi ja työurasi on ainutlaatuinen eikä sitä voi verrata täysin kenenkään muun tilanteeseen. Emme myöskään voi johtaa omaa uraamme irrallisena muusta elämästä, vaan nämä kytkeytyvät tiiviisti yhteen. Anna itsellesi aikaa käsitellä ja ymmärtää tilannettasi ja omia toiveitasi ja arvostuksia ennen kuin lähdet suunnittelemaan uraa eteenpäin.

KOHTI

Palaa näihin myös matkan varrella ja varmista, etenetkö edelleen haluamaasi suuntaan.

Välillä asiat junnaavat paikallaan, ja välillä muut asiat vievät kohtuuttomasti huomiota. Toisinaan matkan varrelle mahtuu yllätyksiä ja epäonnistumisia. Nämä asiat kuuluvat työelämään. Tällöin helpottaa ajatus, että jokainen asia kuljettaa eteenpäin ja että monet muutkin ovat käyneet – ja käyvät tälläkin hetkellä – samoja asioita läpi. Muista myös pitää huolta itsestäsi matkan aikana. Uni, henkinen ja fyysinen vireys, terveellinen ravinto ja sosiaaliset suhteet auttavat myös uralla eteenpäin. Ura ja työ ovat meille kaikille merkityksellisiä asioita, ja siksi ne herättävät myös tunteita. Ole kiitollinen kaikista tunteista, sillä ne kuuluvat matkalle.

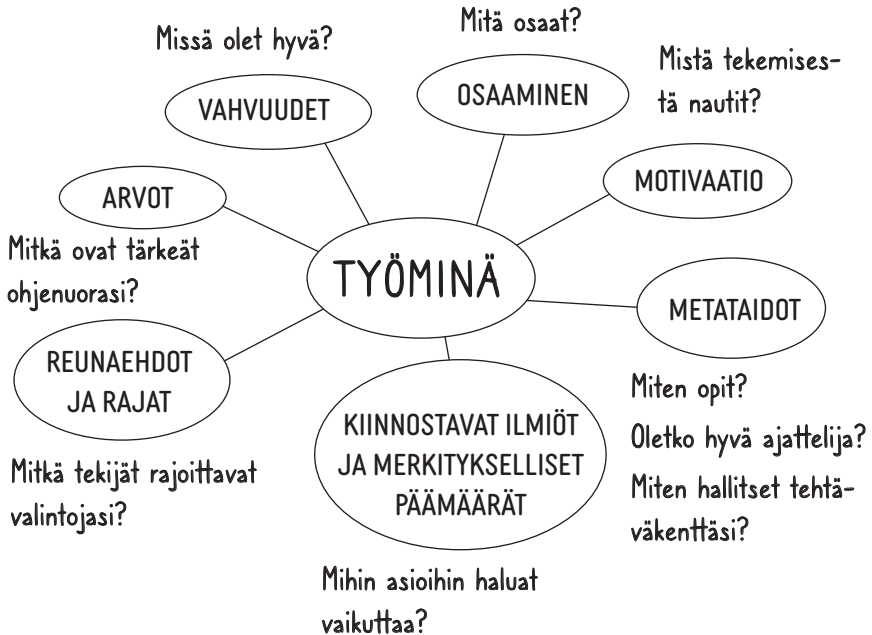
Tässä kirjassa ei kerrota oikeita vastauksia uraasi liittyviin kysymyksiin, mutta toivottavasti kirja auttaa sinua löytämään vastaukset. Kirja auttaa sinua löytämään oman piilevän potentiaalisi. Kun löydät sen, työelämässä on sinulle vaihtoehtoja, joita et ehkä aiemmin ole ajatellutkaan. Luovutamme kirjan käsiisi, mutta tämän kirjan teet sinä – oman urasi valmentaja.

Rohkeutta ja käytännön tekoja matkallesi!

OSA I

Tämä osa auttaa sinua hahmottamaan ja kirkastamaan oman työminäsi. Työminä kuvaa sitä, minkälainen yksilö olet työelämässä. Rakennamme työminäsi seitsemästä eri näkökulmasta.

Tämän osan jälkeen sinulla on selkeämpi kuva siitä, mitä sinulla on annettavana työelämässä ja mitä itse työelämältä tahdot. Ymmärrät myös, mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen, minkälainen oma työminäsi on tällä hetkellä. Tehtävät, niihin liittyvä pohdinta ja niistä keskusteleminen muiden kanssa rakentavat ymmärrystäsi omasta tahtotilastasi. Tässä osassa luodaan pohja, jolta ponnistetaan kohti seuraavaa ura-askelta.

OMAN OSAAMISPROFIILIN KARTOITTAMINEN

Osaamismurros ja osaamistarpeet toistuvat nykyään uutisissa. Puhutaan paljon osaamispuutteesta, joka on vallalla monessa organisaatiossa. Henkilöstön osaaminen ja sen merkitys organisaatiolle on noussut ansaitsemaansa asemaan. Pelkkien työtehtävien sijaan nyt halutaan ymmärtää työtehtävien taakse. Osaamisen nostaminen keskustelun ytimeen on sysännyt liikkeelle vahvemman osaamisjaottelukeskustelun. Jos aiemmin puhuttiin vain osaamisesta tai enimmäkseen substanssiosaamisesta ja sosiaalisista taidoista, nykyisin keskustelu rönsyää muun muassa ammatilliseen osaamiseen, työelämätaitoihin, metataitoihin ja yleistaitoihin. Koska yhtä vakiintunutta jaottelua ja termistöä ei vielä ole, käytämme tässä kirjassa seuraavaa jaottelua:

- ammattiosaaminen = tietystä tehtävässä tai ammatissa tarvittava erikoisosaaminen
- metataidot = yleiset taidot, joiden ansiosta voi menestyä nykypäivän työelämässä ja -tehtävissä, metataidot tukevat monesti onnistumista myös muilla elämän osa-alueilla

OSA I TYÖMINÄN NYKYTILA

- yleiset digitaidot = digitaalisten teknologioiden, alustojen ja sovellusten käyttämiseen liittyvät taidot, joita jokainen tarvitsee nykyisin niin työelämässä kuin elämässä muutenkin.

Näistä taidoista muodostuu osaamisen työkalupakki, jonka kanssa teemme itsemme tarpeellisiksi työelämässä. Tässä kirjassa keskitymme erityisesti oman ammattiosaamisesi ja metataitojesi kirkastamiseen.

Ensimmäisiä päätöksiä omasta osaamisprofiilistamme teemme jo lapsena, kun valitsemme harrastuksiamme. Myöhemmin päätämme valinnaisaineistamme ja mahdollisista opiskelupaikoistamme. Perustutkinto muodostaa merkittävän pohjan osaamisellemme ja muokkaa tapaamme ajatella ja käsitellä tietoa. Osaaminen kehittyy toki erilaisten koulutusten myötä, mutta ammatillinen matka ja työ tekee meistä sen, keitä me olemme ja mitä osaamme. Kuten sanotaan, työ tekijäänsä opettaa.

Osaamisen monitasoisuus on valtava rikkaus, mutta se tekee myös oman osaamisen kuvaamisen usein vähän vaikeaksi. Tarinan omasta osaamisesta voisi kertoa niin monella tavalla! Painotuksia voisi vaihdella ja eri tapahtumille antaa erilaisia merkityksiä. Toisaalta näin pitääkin olla. Esimerkiksi uutta työpaikkaa hakiessa kannattaa omasta osaamistyökalupakista korostaa juuri niitä osaamisia, jotka ovat tärkeitä kyseistä tehtävää ja organisaatiota ajatellen. Rekrytoijien mielestä on usein hankalaa ymmärtää, mitä relevanttia osaamista henkilöllä on juuri heidän tarpeisiinsa, jos koko osaamistyökalupakki on avattu hakemuksessa ja cv:ssä.

Seuraavilla sivuilla on harjoituksia, jotka auttavat sinua ymmärtämään ja sanoittamaan, mitä osaamisia sinun osaamistyökalupakissasi on tällä hetkellä. Kutsumme tätä osaamisprofiiliksi. On hyvä myös haastaa omia näkemyksiä, sillä jos sinulla on jo jonkinlainen ajatus seuraavasta ura-askeleestasi, nostat todennäköisesti alitajuisesti esiin sitä tukevia osaamisia. Nyt on hyvä miettiä tarkemmin: osaanko oikeasti vai haluaisinko, että osaisin?

OSAAMINEN

MITÄ SINÄ
OSAAT?

Tämä kysymys kannattaa esittää itselle aina sopivin väliajoin, ja ainakin sitä kysytään rekrytointitilanteissa. Kysymykseen on myös yllättävän vaikea vastata. Rekrytointitilanteessa työnhakija alkaa monesti kertoa vastaukseksi työhistoriaansa ja sen kulkua. Rekrytoija taas odottaa näkemystä siitä, miten nämä eri vaiheet ovat lisänneet nimenomaan haettavaan tehtävään liittyvää osaamista. Jälkikäteen usein ajattelee, että kunpa saisin vastata tuohon kysymykseen uudelleen! Tämän takia on tärkeää ymmärtää oma osaaminen ja harjoitella kertomaan siitä etukäteen.

Jos sinun on hankala nähdä työhistoriasi taakse ja kiteyttää mitä olet oppinut, sinun kannattaa hyödyntää näkemyksiä kollegoiltasi, ystäviltäsi ja johtajiltasi. On myös mielenkiintoista huomata, kulkevatko omat käsityksesi osaamisestasi käsi kädessä työkavereidesi tai läheistesesi kanssa.

Harjoitus I: Ammatillinen kasvupolku ja sen merkkipaalut

Ensimmäisessä harjoituksessa palataan työelämäsi alkuun ja lähdetään hahmotamaan, mitä kaikkea matkan varrella on tapahtunut. Minkälaisia asioita olet oppinut? Mikä merkitys eri tapahtumilla on ollut kokonaisuuden kannalta?

- Kirjaa ensimmäiseen sarakkeeseen keskeiset tapahtumat tai ajanjaksot ammatillisella kasvupolullasi. Mikäli laatikot loppuvat kesken, lisää niitä vapaasti. Seuraava sivu on tyhjä, jotta voit tarvittaessa jatkaa tehtävää. Voit myös käyttää sitä suttupaperina.
- Kirjaa toiseen sarakkeeseen, mikä oli tapahtuman tai ajanjakson merkitys kokonaisuuden kannalta. Miten tapahtuma tai ajanjakso kuljetti sinua eteenpäin ammatillisella kehityspolullasi? Miksi se oli tärkeä? Mitä oivalsit tai opit itsestäsi, vahvuuksistasi ja tavoitteistasi?
- Merkitse kolmanteen sarakkeeseen, mitä osaamista sinulle kertyi tästä tapahtumasta tai ajanjaksosta työkalupakkiisi.